

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ БАНКРУТСТВА ЯК ОСНОВА ДЛЯ ОЗДОРОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В статті виділено та проаналізовано основні етапи реформування інституту банкрутства за роки незалежності України. Висвітлено особливості функціонування інституту банкрутства в системі державного регулювання ринкових відносин та формування надійного правового середовища, яке повинне забезпечити ефективний захист кредиторів і підприємств від ризику втрати контролю над власністю внаслідок недобросовісного застосування процедур банкрутства.

The article highlighted and analyzed the main stages of bankruptcy reform since the independence of Ukraine. Also the article contains an investigation of bankruptcy institution functioning features in the state regulation of market relations; a process of a reliable legal environment formulating, which should effectively protect lenders and companies against the risk of loss of control over the property as a result of unfair application of bankruptcy procedures.

Ключові слова: інститут банкрутства, банкрутство, підприємство-боржник, арбітражний-керуючий.

Актуальність дослідження. В Україні поняття „банкрутство” неминуче ототожнюється з такими негативними явищами, як перерозподіл власності, корпоративні конфлікти, ухилення від сплати податків, безробіття, зростання заборгованості по заробітній платі тощо. Однак у цивілізованому світі банкрутство є важливим інструментом функціонування ринкової економіки. Але у нашій країні економічне значення банкрутства настільки перевернуто, що до нього сьогодні немає адекватного ставлення суб'єктів господарювання. Також необхідно зазначити, що банкрутство в Україні використовується для тіньової приватизації державних підприємств. У зв'язку з цим виникає необхідність зробити цю процедуру максимально прозорою, справедливою, відповідною міжнародним стандартам. Вимоги Євросоюзу щодо реформування інституту банкрутства в Україні є цілком обґрунтованими з огляду на те, що у країні з ринковою економікою основою надійного функціонування ринкової інфраструктури є система неспроможності й режим регулювання відносин між кредиторами й боржником. Тому дослідження функціонування інституту банкрутства та пошук шляхів його удосконалення є надзвичайно важливим і актуальним для України.

Аналіз останніх публікацій. Актуальність проблеми банкрутства підприємств в Україні особливо загострюється у зв'язку з кризовими явищами в економіці країни як в цілому, так і на рівні окремо взятого підприємства. Аналіз проблем інституту банкрутства знайшов місце в публікаціях ряду науковців, юристів-практиків, економістів: І.А. Бланк, М.І. Тітова, О.О. Терещенко, О.Г. Тарасенко, А.Є. Слівак, О.В. Подольська, Н.І. Коломієць, І.М. Кушнір, А.М. Ткаченко та багато інших.

Виклад основного матеріалу. Інститут банкрутства існує у законодавстві практично всіх держав з ринковою економікою. Одним з найважливіших завдань інституту банкрутства є повернення підприємств, що опинилися на межі фінансової кризи, до нормальної роботи, відновлення їх платоспроможності і, як наслідок, вирішення питань безробіття, соціальної напруженості, збільшення надходжень до державного бюджету, розвитку економіки країни в цілому. На жаль, сьогодні механізм банкрутства часто використовується з метою перерозподілу власності, збагачення. У даних умовах гостро стає питання вдосконалення вітчизняного законодавства про банкрутство.

Із-за недосконалості законодавства, ослабленої уваги до процесів відновлення платоспроможності боржника з боку держави, а також застосування різних злочинних схем, щороку в Україні ліквідується велика кількість підприємств, чимала частка яких є підприємствами державної власності, стратегічно важливими, соціально значимим через велику кількість робочих місць або тих, які узяли кредити під гарантії держави.

При цьому, вирішувати дану проблему необхідно комплексно, починаючи з формування надійного правового середовища, яке повинне забезпечити ефективний захист кредиторів і підприємств від ризику втрати контролю над власністю внаслідок недобросовісного застосування процедур банкрутства.

Історія банкрутства в нашій державі нараховує більше двадцяти років (таблиця 1). З розпадом СРСР і відродженням ринкових відносин в Україні почався новий етап розвитку цивільно-правового регулювання банкрутства. Відсутність законодавства про банкрутство породила нестійкість кредитних відносин, нездорове становище у сфері підприємницької діяльності і незахищеність учасників господарських правовідносин.

Обраний незалежною Україною у 1991 році шлях ринкових перетворень зумовив необхідність реформування системи взаємовідносин і насамперед проведення змін у законодавчій базі. Таким чином, серед низки законів, прийнятих Верховною Радою України, був закон України „Про банкрутство” (14.05.1992 р). Однак практика його застосування довела недосконалість цього законодавчого акту, оскільки у ньому не було дієвої процедури оголошення боржника банкрутом, не були враховані певні обставини, які виникали у процесі провадження у справі про банкрутство. Це викликало появу багатьох додаткових роз'яснювальних документів, які лише ускладнювали процедуру. Головною хвибою закону було те, що для

підприємств-боржників не передбачалося прийнятного альтернативного сценарію розгортання подій, тобто можливих шляхів запобігання ліквідації, й інших варіантів задоволення вимог кредиторів.

Економіка України на перехідному етапі від командно-адміністративного управління економікою до ринкових умов господарювання утримала у спадок розрив економічних зв'язків, повільні темпи конверсії підприємств військово-промислового комплексу, інфляційні процеси, що призвели до зростання кількості збиткових, неплатоспроможних підприємств. І якби безоглядно до них застосовувався Закон „Про банкрутство”, спрямований, перш за все, на ліквідацію підприємств-боржників, то можна було б знищити весь економічний потенціал економіки України. Отже, виникла гостра необхідність у перегляді даного законодавчого акту.

Таблиця 1

Історичні аспекти розвитку інституту банкрутства України

Основні характеристики етапу	Основні недоліки етапу
I етап (1991-1992 роки)	
1. Інфляційні процеси призводили до зростання великої кількості неплатоспроможних підприємств, які не мали змоги вчасно використовувати свої зовнішні та внутрішні зобов'язання.	1. Відсутність як законодавчої, так і методологічної бази для створення розвитку інституту банкрутства
Головний висновок	
1. Інститут банкрутства підприємств як елемент ринкової економіки не сформувався.	
II етап (1992-1999 роки)	
1. Прийняття першого нормативного документу, який регламентував процес банкрутства в Україні – Закону „Про банкрутство” від 14.05.1992 р. Даний закон був спрямований на ліквідацію підприємств-боржників. Для даного закону призвела до ліквідації великої кількості підприємств всіх форм власності, що в свою чергу, викликало скорочення виробничих потужностей і ліквідації робочих місць. 2. Постановою Кабінету міністрів від 8.02.1994 року затверджено Положення про порядок проведення санації державних підприємств (для підприємств недержавної форми власності це положення мало рекомендаційний характер). 3. Утворення центрального органу виконавчої влади – Агентства з питань банкрутства. 4. Створена система арбітражних судів України (спеціальні колегії).	1. Учасникам процедури банкрутства не вистачало досвіду, оскільки при адміністративно-командній системі управління економікою була відсутня практика банкрутства. 2. Методологічну базу процесу банкрутства у Законі „Про банкрутство” так і не було розроблено. Відсутній в даному законодавчому документі також цілий спектр понять і заходів, які б розкривали суть і зміст дій щодо фінансового оздоровлення підприємств-боржників. 3. Неврегульованість багатьох процедурних питань, прав, обов'язків і відповідальності як сторін, так і учасників арбітражного процесу при впровадженні справ про банкрутство вимагало кардинальних змін в цій сфері, вироблення нових підходів, виправлення помилок і фактично забезпечити реформу інституту банкрутства.
Головний висновок	
1. З 1994 року в Україні спостерігаються реальні спроби створити правову і методологічну бази для проведення санації і реструктуризації підприємств, таким чином були зроблені перші спроби створення інституту банкрутства.	
III етап (1999-2011 роки)	
1. Удосконалення законодавчої бази. 30 червня 1999 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”. 2. 11.04.2001 році було затверджено Міністерством економіки України „Положення про порядок формування єдиної бази даних про підприємства, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство”. 3. 24.04.2000 року постановою Кабінету Міністрів України № 691 на базі ліквідованого центрального органу виконавчої влади Агентства з питань банкрутства створена Державна госпрозрахункова установа „Агентство з питань банкрутства”, яка підпорядкована Міністерству економіки та з питань європейської інтеграції України. 4. 24.10.2005 року Міністерством економіки України ліквідовано Державну госпрозрахункову устанovu „Агентство з питань банкрутства”. 5. Згідно з постановою Кабінету міністрів України від 27.03.2006 року №370 створений Державний департамент з питань банкрутства, який є урядовим органом державного управління, що діє у складі Міністерства економіки.	1. Практика роботи Агентства з питань банкрутства засвідчує, що воно не виконувало покладених на нього обов'язків щодо забезпечення захисту інтересів держави в процесі банкрутства підприємств. Перевірки та ревізії фінансово-господарської діяльності Агентства, що проводилися, свідчили про хабарницький підхід його керівництва при організації його діяльності. Ці підстави лягли в основу ліквідації Агентства. 2. Закон України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”, який регулює процедуру банкрутства і спрямований, перш за все, на створення умов для відновлення платоспроможності боржника, потребує вдосконалення. Усунення суперечностей у законодавстві з питань банкрутства дасть змогу державі отримати від банкрутства не лише збитки, а й користь.
Головний висновок	
1. Застосування норм Закону України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” з 1 січня 2000 року стало стартовим моментом функціонування інституту банкрутства, як прискорювача економічних реформ в Україні. 2. У зв'язку з виникненням у судовій практиці проблемних питань, пов'язаних із застосуванням Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» із подальшими змінами і доповненнями виникла необхідність удосконалення та реформування законодавчої бази та сфери державного регулювання відносин банкрутства.	
IV етап (починаючи з 2011 року)	
1. Міністерство юстиції з 21 листопада 2011 року було визначено головним центральним органом виконавчої влади у сфері банкрутства внаслідок оптимізації системи центральних органів виконавчої влади та ліквідації Державного департаменту з питань банкрутства. 2. 22.12.2011 Верховна Рада України ухвалила Закон України № 4212-VI "Про внесення змін до Закону України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”, яким викладено Закон України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” у новій редакції. 3. Регламентовано на законодавчому рівні статус та повноваження саморегульованої організації арбітражних керуючих, яка визначається як всеукраїнська громадська організація. 4. Створено Єдиний реєстр арбітражних керуючих та відповідно до Закону запроваджена система підготовки арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів)	1. Хоча новий Закон набирає чинності тільки з 2013 року, але вже сьогодні фахівцями з банкрутства, юриспруденції, права, судочинства відмічаються коментарі та певне невдоволення деякими змінами та нововведеннями: - залишається дуже слабка позиція боржника, доля якого цілком залежить від дій кредиторів та арбітражного керуючого; - збільшення витрат на «судові збори» та оплату усіх судових процедур; - незацікавленість арбітражних керуючих у результатах своєї діяльності в зв'язку з невизначеністю щодо оплати їх праці.
Головний висновок	
1. Закон України "Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» набирає чинності 18.01.2013 року. Очікується, що запровадження Закону призведе до позитивних змін у сфері банкрутства на практиці і це є лише початком даного етапу розвитку нормативного регулювання сфери банкрутства, що передбачає створення відповідної підзаконної нормативної бази та вироблення практики його застосування.	

Неодмінною умовою оздоровлення вітчизняної економіки була необхідність розробки системи фінансово-економічного оздоровлення боржника. Лише в такому разі можна було б відновити платоспроможність і прибутковість основної маси платників податків, а отже і оздоровити фінансову систему. Водночас оздоровлення економіки значною мірою залежить від своєчасного та якомога безболісної ліквідації (реорганізації) неефективних виробничих структур, які не лише поповнювали бюджет держави, а і навпаки потребували постійної фінансової підтримки.

Така ситуація обумовила прийняття Верховною Радою України у 1999 році Закону України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”, відповідно до якого процедуру банкрутства було кардинально змінено. У цьому Законі були змінені підстави для порушення справи про банкрутство; строки провадження справи; визначені судові процедури, що застосовуються до боржника; з’явився новий учасник провадження у справі – арбітражний керуючий тощо. Основною метою даного закону є відновлення платоспроможності господарюючого суб’єкта. Із „прокредиторського” Закон став „продебіторським”. Але „продебіторська” модель українського законодавства не є досконалою. Існують певні проблеми, пов’язані із забезпеченням балансу інтересів між кредиторами і боржниками. Крім того процедура санації використовується як можливість одержання контролю над інвестиційно привабливими підприємствами. Недосконала система контролю над арбітражними керуючими (розпорядниками майна, керуючими санацією, ліквідаторами) призводить до численних зловживань [4].

Доля багатьох підприємств України, що пройшли через процедуру банкрутства, свідчить, що вона майже завжди веде до зупинки і фактичної загибелі виробництва, хоча в теоретичному аспекті сам по собі метод банкрутства непоганий. Але це лише за умови, що потім підприємство відродиться. Однак для української економіки стало практикою свідоме доведення до банкрутства, що ґрунтується на чинному законодавстві. Багато підприємств стали банкрутами не за один день. Їхня неспроможність протягом тривалого часу мала латентний характер. Але іноді в банкрутстві підприємств винна й сама держава, що, наприклад, проводить необґрунтовану тарифну політику, надає чи не надає пільги та ін.

В силу непрозорості цілого ряду деяких процедур банкрутства воно може використовуватися як дуже зручний інструмент для різних махінацій та зловживань. Через це зовнішні інвестори незацікавлені вітчизняною промисловістю, дві третини якої перебуває у стані перманентного банкрутства і потребує серйозних інвестицій. В Україні навіть вітчизняні інвестори не можуть провести процедуру санації, наштуквуючись на опір кредиторів та корупцію. Таким чином, Закон „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” не вирішив багато принципових питань, і з його прийняттям у сфері банкрутства реформа законодавства не закінчилася.

Результатом багаторічної праці вітчизняних економістів та юристів став прийнятий 22.12.2011 Верховною Радою України Закон № 4212-VI „Про внесення змін до Закону України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”, який набирає чинності 18.01.2013 року. Закон розроблено на виконання Програми економічних реформ Президента України на 2010–2014 роки „Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». До складу робочої групи, що розробляли проект Закону, входили представники Секретаріату Кабінету Міністрів України, Міністерства юстиції України, Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України, Фонду державного майна України, Світового банку, Міжнародної фінансової корпорації, Центру комерційного права, Фонду "Ефективне управління", Асоціації працівників України, Спільки кризис-менеджерів України, Федерації роботодавців та підприємців України, Національної професійної спілки арбітражних керуючих України та інші. Передбачено, що дія Закону буде спрямована на покращення регуляторного середовища України та рейтингових показників у дослідженні Світового банку і Міжнародної фінансової корпорації "Ведення бізнесу".

Новий Закон вважають спеціалізованим і його дія буде пріоритетною перед іншими законодавчими актами. Очікується, що запровадження Закону призведе до позитивних змін у сфері банкрутства, адже метою його прийняття є: вдосконалення процедур банкрутства; зменшення тривалості процедури банкрутства; покращення показників за індексом стягнення у процедурі банкрутства. Розглянемо основні відмінності у законодавстві України про банкрутство (таблиця 2) [1, 2].

Серед позитивних нововведень нового Закону є:

- зроблено наголос на пріоритетності застосування заходів запобігання банкрутству боржника та досудової санації боржника;
- удосконалено процедуру виявлення кредиторів – інформація про порушення справи оприлюднюється судом негайно й автоматично в мережі Інтернет;
- встановлено стислі та чіткі строки процедур;
- забезпечено пріоритет продажу працюючого бізнесу боржника над продажем майна частинами;
- визначено, що всі майнові спори щодо боржника розглядаються судом у справі про банкрутство;
- скасовано мораторій на застосування процедур банкрутства стосовно боржників з державного сектору економіки;
- звужено коло суб’єктів, віднесених до державного сектору економіки, для яких передбачено певні особливості банкрутства (раніше це були суб’єкти, в яких доля власності держави становила понад 25%, а тепер лише ті, де доля держави становить понад 50%);

Порівняльна характеристика основних позицій Закону України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” та Закону “Про внесення змін до Закону України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”

Характеристика	ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 30.06.1999 р.	ЗУ «Про внесення змін до ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 22.12.2011р	Коментар
Термін „банкрутство”	Визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури	Визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Законом, грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури	В новій редакції Закону зроблено наголос на пріоритетності застосування заходів запобігання банкрутству боржника та досудової санації боржника
Вимоги до порушення справи про банкрутство	Не менше 300 мінімальних розмірів заробітної плати та термін прострочення повернення боргу – 3 місяці	Не менше 300 мінімальних розмірів заробітної плати та термін прострочення повернення боргу – 3 місяці	Таким чином, з приводу відносно незначної заборгованості можна завдати прикроців навіть великому стратегічному підприємству, просто треба дочекатися відповідної суми боргу.
Арбітражний керуючий	Фізична особа – суб’єкт підприємницької діяльності, яка має вищу юридичну або економічну освіту, володіє спеціальними знаннями та не є зацікавленою особою щодо боржника і кредиторів та діє на підставі ліцензії арбітражного керуючого, виданої уповноваженим органом у порядку, встановленому законом	Фізична особа, призначена господарським судом у встановленому порядку в справі про банкрутство як розпорядник майна, керуючий санацією або ліквідатор з числа осіб, які отримали відповідне свідоцтво і внесені до Єдиного реєстру арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) України	Відміна ліцензування та зміна правового статусу арбітражного керуючого
Порядок призначення арбітражного керуючого	Арбітражний керуючий призначається господарським судом із числа осіб, зареєстрованих державним органом з питань банкрутства. Кредитори мають право запропонувати кандидатуру арбітражного керуючого, яка відповідає вимогам, що передбачені Законом	Запроваджено автоматизований розподіл справ між арбітражними керуючими. Кредитори мають право відхилити обрану кандидатуру	Автоматизована система передбачає неупередженість вибору, встановлення єдиного підходу до вибору та призведе до уникнення корупційних ризиків
Процедура виявлення кредиторів (підготовче засідання)	Подається оголошення про порушення справи про банкрутство до офіційних друкованих органів – газет «Голос України» та «Урядовий кур’єр» для складення реєстру вимог всіх інших кредиторів боржника та для виявлення можливих санаторів в 10-денний строк	Здійснюється офіційне оприлюднення оголошення про порушення справи про банкрутство на офіційному веб-сайті Вищого господарського суду України в мережі Інтернет не пізніше наступного дня з дня винесення ухвали суду. Інформація про порушення справи оприлюднюється судом негайно й автоматично	Сучасний спосіб оприлюднення дозволить проінформувати більш широке коло осіб, зменшить витрати на провадження справи про банкрутство та в певній мірі дозволить уникнути затягування такого провадження на відміну від розміщення такого оголошення в друкованих органах
Черговість задоволення вимог кредиторів	1. Вимоги, забезпечені заставою; вимоги щодо виплати заборгованості із заробітної плати; витрати, пов’язані з провадженням у справі про банкрутство в господарському суді та роботою ліквідаційної комісії та інші. 2. Вимоги, що виникли із зобов’язань банкрута перед працівниками підприємства-банкрута, крім вимог, задоволених у першу чергу, зобов’язань, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров’ю громадян. 3. Вимоги щодо сплати податків і зборів (обов’язкових платежів). 4. Вимоги кредиторів, не забезпечені заставою. 5. Вимоги щодо повернення внесків членів трудового колективу до статутного капіталу підприємства. 6. Інші вимоги.	1. Вимоги щодо виплати заборгованості із заробітної плати перед працюючими та звільненими працівниками банкрута; витрати, пов’язані з провадженням у справі про банкрутство в господарському суді та роботою ліквідаційної комісії; вимоги щодо виплати основної грошової винагороди арбітражному керуючому та інші. 2. Вимоги із зобов’язань, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров’ю громадян, зобов’язань із сплати страхових внесків до соціальних фондів та ін. 3. Вимоги щодо сплати податків і зборів (обов’язкових платежів). 4. Вимоги кредиторів, не забезпечені заставою. 5. Вимоги щодо повернення внесків членів трудового колективу до статутного капіталу підприємства; вимоги щодо виплати додаткової грошової винагороди керуючому санацією або ліквідатору. 6. Інші вимоги.	Основні зміни спостерігаються у 1 і 5 чергах. При чому додаткова винагорода керуючому санацією або ліквідатору у розмірі 5% обсягу стягнутих на користь боржника активів та 3% обсягу погашених вимог конкурсних кредиторів навмисне поставлена у 5 чергу задля зацікавленості керуючого у максимальному задоволенню вимог усіх учасників.

- врегульовано процедуру транскордонного банкрутства;
- запроваджено автоматизований розподіл справ між арбітражними керуючими;
- передбачено страхування їх професійної відповідальності.

Слід також зауважити, що у новому варіанті Закону "конкурсні кредитори", заборгованість перед якими була нагромаджена до початку процедури банкрутства, ставляться в рівні умови з "поточними кредиторами", чії борги утворені вже після початку процедури банкрутства. Тепер на них теж буде поширюватися дія мораторію, що не дасть змоги останнім "вимивати" активи банкрута [3].

Крім того, у новому варіанті в комітет кредиторів вводиться представник трудового колективу, а роль профспілок вирішальна при контролі за виконанням заходів під час процедури санації.

Позитивним моментом також є підвищення статусу важливих для економічної безпеки держави підприємств, які перебувають на межі банкрутства або проходять процедуру санації. Зокрема збільшуються терміни санації. Отже, новий Закон про банкрутство покликаний дати можливість боржникові розраховатися з кредитором, при цьому всі кредитори отримують рівні права і гарантії щодо погашення боргу

Проте, не дивлячись на численні переваги, вже сьогодні фахівцями з банкрутства, юриспруденції, права, судочинства відмічаються коментарі та певне невдоволення деякими змінами та нововведеннями. Так, наприклад, розгляд справ про банкрутство, регулюється спеціальними нормами, які встановлюють необхідну для перерахунку суму у відповідності до мінімальної зарплати. Оскільки з 1 січня цього року вона становить 1073 грн, за порушення справи про банкрутство доведеться заплатити 5365 грн. Серед іншого документом унесено зміни до розміру ставок судового збору. Відповідно до змін у справах, пов'язаних з банкрутством, необхідні для перерахування суми визначаються за особливим порядком [7]:

- із заяви про затвердження плану санації до порушення провадження у справі про банкрутство справляється збір у розмірі 1 мінімальної зарплати (1073 грн);
- із заяви про порушення справи про банкрутство – 5 мінімальних зарплат (5365 грн);
- із заяви кредиторів, які звертаються з грошовими вимогами до боржника після оголошення про порушення справи про банкрутство, а також після повідомлення про визнання боржника банкрутом — 1 мінімальна зарплата;
- із заяви про визнання договорів недійсними та спростування майнових дій боржника в межах провадження у справі про банкрутство – 1 мінімальна зарплата;
- із заяви про розірвання мирової угоди, укладеної у справі про банкрутство, або визнання її недійсною — 1 мінімальна зарплата;
- з апеляційних і касаційних скарг у справі про банкрутство – 0,5 мінімальної зарплати (536,5 грн).

Якщо об'єднати всі ці суми, які підприємство, повинно заплатити за відкриття справи про банкрутство, то виходить досить значна сума, сплата якої негативно впливатиме на фінансовий стан боржника та додаткові витрати для кредиторів.

Новий закон також не виправив недолік попереднього в тому, що залишається дуже слабка позиція боржника, доля якого цілком залежить від дій кредиторів та арбітражного керуючого. Процедуру банкрутства можна розпочати навіть з приводу невеликого боргу – триста мінімальних розмірів заробітної плати (на сьогоднішній день ця сума становить 321900 тис. грн). Таким чином, з приводу відносно незначної заборгованості можна завдати прикросців навіть великому стратегічному підприємству, просто треба дочекатися відповідної суми боргу.

Також існує занепокоєння певними нововведеннями серед арбітражних керуючих, яких налічується в Україні на I півріччя 2012 року близько 2,8 тис. осіб. Перш за все, це стосується питання оплати їх послуг, адже додаткова винагорода керуючому санацією або ліквідатору, відповідно до нового Закону, поставлена у 5 чергу. Це викликає сумніви щодо її кінцевої величини або виплати взагалі, адже в деяких випадках ліквідаційної маси підприємства не вистачає ще до настання 5 черги.

Крім того відповідно до ст.43 нового Закону зазначено, що майно, яке підлягає реалізації у ліквідаційній процедурі, оцінюється ліквідатором. Дана стаття передбачає додаткову відповідальність ліквідатора, а також необхідність володіння спеціальними знаннями у сфері оціночної діяльності, що не є обов'язковим для арбітражного керуючого.

Інститут банкрутства в Україні вдосконалюється, перш за все, за рахунок узагальнення судової практики, тому, безумовно, і судді, й арбітражні керуючі, і представники органів влади та управління повинні бути залучені до обговорення і розв'язання всіх цих питань і вирішення багатьох проблем найближчим часом для подальшого удосконалення та внесення коректив.

Висновки. Дослідження інституту банкрутства засвідчило, що його процедура повинна опиратись на ринкові механізми, однак ефективне використання інституту банкрутства нерозривно пов'язане з регулюванням, підпорядкованістю та контролем з боку держави.

Основним призначенням інституту банкрутства є врегулювання та узгодження інтересів суб'єктів господарської діяльності для задоволення їх майнових прав та для підприємств, які проходять процедуру санації у системі економічних відносин, з метою забезпечення сталого збалансованого розвитку економіки держави. Вирішувати дану проблему необхідно комплексно, починаючи з формування надійного правового середовища, яке повинне забезпечити ефективний захист кредиторів і підприємств від ризику втрати

контролю над власністю внаслідок недобросовісного застосування процедур банкрутства.

Отже, стрімкий розвиток суспільних відносин та економічних перетворень зобов'язує постійно переглядати нормативно-правове забезпечення державного регулювання процедур відновлення платоспроможності боржника та визнання його банкрутом. Зазначені зміни, що відбулись останнім часом, покликані зробити процедури банкрутства більш ефективними, зменшити корупцію, покращити підприємницьке та регуляторне середовище, збільшити інвестиційну привабливість економіки України, підвищити рівень виконання контрактів та судових рішень, рівень захисту прав власності та захищеності інвесторів.

Література

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : закон України // Голос України. – 1999. – 30 липня.
2. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом [Електронний ресурс] : закон України : [прийнятий Верховною Радою 22.12.2011 № 4212-VI]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/>
3. Андрущенко К.А. Науково-теоретичні аспекти здійснення санації підприємства в системі державного регулювання ринкової економіки / К.А. Андрущенко // Облік і фінанси АПК. – 2001. – № 3. – С. 136–139.
4. Грек Б. Банкрутство в Україні: минуле і сьогодення / Б. Грек // Право України. – 2004. – № 6. – С. 24–30.
5. Кушнір І.М. Стан і перспективи розвитку державного регулювання банкрутства (на прикладі Донецької області) / І.М. Кушнір // Економіка та підприємництво. – 2008. – № 4. – С. 99–105.
6. Ткаченко А.М. Законодавче вирішення проблем банкрутства та санації промислових підприємств / А.М. Ткаченко, С.В. Телін // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 4. Т. 2. – С. 41–48.
7. Порушення справи про банкрутство тепер коштує 5365 грн // Закон і бізнес. – 2012. – №6 (1045) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/7849-porushennya_spravi_pro_bankrutstvo_teper_koshtue_5365_grn.html

Надійшла 18.05.2012

УДК 338.246(477)

О. Ф. ЯРЕМЕНКО

Хмельницький національний університет

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто особливості дослідження зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Запропоновано концептуальні засади забезпечення економічної безпеки підприємства на міжнародних ринках.

The features of research of foreign economic activity of enterprises are considered in the article. Conceptual principles of providing of economic security of enterprise are offered on international markets.

Ключові слова: економічна безпека, зовнішньоекономічна безпека, концепція забезпечення зовнішньоекономічної безпеки, глобалізаційні процеси.

Вступ. В сучасних умовах розвитку світового господарства й зростаючої глобалізації підвищується значення міжнародної економічної діяльності як для країни в цілому, так і для окремих регіонів та суб'єктів господарювання на мікрорівні. Зважаючи на те, що обсяги експорту та імпорту займають значну частку в ВВП України, отже вплив кон'юнктури зовнішніх ринків на економіку країни як на макро-, мезо-, так і на мікрорівні є незаперечним. Найбільший вплив (як позитивний так і негативний) відчувають насамперед підприємства. Для підприємницької діяльності він не лише неминучий, але змушує підприємство удосконалювати систему захисту власних інтересів.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичним та методологічним проблемам забезпечення та удосконалення економічної безпеки на мікрорівні присвячено роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців: А. Воронкової, З. Варналія, Я. Жаліла, О. Свірідової, В. Нижника та інших. Але в більшості випадків вони досліджують лише окремі питання проблеми, пов'язані, насамперед, із формуванням базових засад забезпечення економічної безпеки, визначенням системи економічних інтересів і пріоритетів розвитку, формуванням окремих елементів менеджменту економічної безпеки. Отже стан методологічних засад забезпечення економічної безпеки, на жаль, не можна визнати остаточно сформованим.

Метою публікації є розробка структурованої концепції забезпечення зовнішньоекономічної безпеки підприємства.